

2041

L I T U R G I C L

2042

DCCCXXXI.

R. 3324 Codex membraneus lat. Sec. X. Folior. 119. 8. charactere luculento bene exaratus, minio distinctus, titulisque multis litera quadra coloribus inlusa ornatus Varia continet, quae singulatim differi merentur. *Fol. 1. p. 2. Ordo Uel Breuis Explanatio De Caticizandis Rudibus.* Describo ingressum: *Primo ergo in categizandis rudibus apostolicum oportet intueri sermonem, quem dixit. Omnia uestra honeste et cum ordine fiant. quod summa est diligentia prouidendum, ut ordinate fiat nostræ praedicationis officium et baptissimi sacramentum. bunc igitur ordinem dominus ipse disposuit discipulis suis dicens. Ite docete omnes gentes baptizantes eos. in nomine patris. & filii. & spiritus sancti; docentes eos seruare omnia quæcumque mandauit uobis. quod beatus hieronimus in comentario mathei ita exponit dicens. Primum docent. deinde doetas intinguant aqua. Non potest enim fieri ut corpus baptismi percipiatur sacramentum. Nisi ante anima fidei suscipiet ueritatem; Baptizantur in nomine patris. & filii. & spiritus sancti, ut quorum una est diuinitas, sit una largitio. Nomenque trinitatis unus est deus. docentes eos seruare omnia quæcumque mandauit uobis. Ordo praecipius iussit apostolis, ut primum docerent uniuersas gentes; Deinde fidei intinguerent sacramento, & post fidem ac baptismum que essent obseruanda praeciperent. Igitur ille ordo in*

docendo uirum aetate perfectum diligenter ut arbitror obseruandus est, quem beatus augustinus ordinauit in libro cui de categizandis rudibus titulum praenotauit: primo instruendus est homo de anima immortalitate & de uita futura & de retributione bonorum malorumque. postea pro quibus peccatis & sceleribus poenas cum diabolo patiatur aeternas, & pro quibus bonis uel benefactis gloria cum christo fruatur sempiterna. Deinde fides sancte trinitatis diligentissime docenda est, & aduentus pro salute humani generis filii dei domini nostri ihesu christi in hunc mundum exponendus, & de mysterio passionis illius, & ueritate resurrectionis, & gloria ascensionis in caelos, & futuro eius aduentu ad iudicandas omnes gentes & de resurrectione corporum. In talibus mens nouella firmando est & hac fide corroboratus homo & praeparatus baptizandus est. Hinc jam Sensa PP. de Baptismo, ejusque Ritibus, ut sit in Collectionibus Canonicis, de promuntur; sunt vero Niceta, Clemens, Isidorus Hisp. Albinus (Alcuinus) Magister, Hieronymus, Gregorius M. Beda, Augustinus, Athanasius, Leo et Origenes. Atque de ceteris res expedita est, quamquam singula eorum loca cum Edditis conferrem, si μονογενεῖαν et non Indicem scriberem, unus Niceta, Nicetas, Niceas aurem vellit. Primus ejus meminit S. Paulinus bis Nolae ad celebrandum D. Felicis Festum amicissimi sui hospitis tam versibus suis, quam Epist. 29. ad Severum, qua eum venerabilem Epi-

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 1370

2043

C O D I C E S

2044

Episcopum atque doctissimum, qui ex Dacia Romanis merito admirandus advenerat, compellat. Adi editionem Paris. Operum 1685.
4. Alter Gennadius est ejusdem Sec. V. Scriptor, qui L. de Viris illustr. eum Romaciana (in Dacia mediterranea) Civitatis Episcopum et autorem sex Libellorum Instrucionis et Baptismum pro Competentibus facit, quorum etiam indicat argumenta. Hos Libellos hodie non extare, pronuntiatur in Bibl. Fabric. med. Lat. edit. Mans. L. XIII. p. 99. n. (d). ego vero Aeravæ saltem e Codice nostro proferam. Fol. 3. Niceta in Libro Primo ad Competentes: *Instrunctiones igitur necessarias ad fidem currentibus opus est explorare, quas & rusticæ animæ possint aduertere pariter & tene-re, non ex proprio ingenio compo-sitas, sed ex diuinarum scriptura-rum prædicatione collectas, quibus edocentur ad baptismum electi, ut, quid dimiserint, sciant, & quid desiderant, magis intellegant, & quid accepturi sunt, uel quid obseruare debeant, certius recognoscant; quia magnum est, quod de-siderant, grande est, quod inchoant, siue deus inspirauit, siue homo com-monuit et suasit.* Fol. 4. ibid. *Cati-cuminus quasi hospis & uicinus fidelium deforis audiens mysteria, nec intellegens, audiens gratiam, nec aduertens, ex hoc uero (Bap-tismo) fidelis incipit appellari.* Fol. 5. p. 2. ibid. *Non enim ante ad confessionem uenitur, nisi prius fuerit diabolo renuntia-tum. Sicut nec aurilicus (legus)*

ante aurum mittit in fassulum, ni-si prius terram uel limum lauerit uniuersum. (Vides morem Dacie ab Episcopo domestico Sec. V. confirmatum, de quo plura Sam. Koeleserus in *Auraria Romano-Dacica. Cibinii 1717.* 8. Operas Paulinus Carm. XVII. ad Nican-tam nostrum *Aurilegulos* vocat: *Callidos Aurilegulos in aurum ver-tis, ad vitam christianum videli-cet eos instituendo, et Carm. eod. Beesus exultat: quod humi manu-que ante quærebat, modo mente coelo colligit aurum.) Ideo oportet prius repudium dicere diabolicae uanitati, & amara eius studia ab-renuntiando projicere; Abrenun-tiare autem oportet non nudo ser-mone, neque solis labiis, sed fide fortissima et indubitata scientia; id est, ut christo se homo tota ani-mi uirtute committat, confidens, quia christi factus destinat timere diabolum. Deinde abrenuntiat & operibus eius malignis, id est, cul-turis & idolis, fortibus & augu-riis, pompis & theatris, furtis & fraudibus, homicidiis & fornicationibus, superbie & iactantiae, irae & auaritiae, comedationibus & ebriositatibus, choris atque men-daciis, & his similibus malis. Quid dicimus de his, qui superfluo car-nis ornatu iactare se uolunt, et uide-ri mirabiles. Taceo de exquisitis inutiliter uestimentorum subtilita-tibus. Oro uos, quid faciunt in ui-ris capilli aquo (acu?) crispati, come retro quidem ceruicem co-perientes, ante autem frontem penitus abscondentes ita, ut nec sig-no christi (cruci) locus liber re-lin-*

2045

L I T U R G I C I .

2046

*linquatur in fronte, & eundem
(unde) se putant habere aliquam
gloriam uel decorum, inde turpi-
tudinem & ignominiam contrahant.
Similiter & mulieres caput ligan-
tes ut scutum, ut frons tanquam
uallis inter duos subcidat colles, ut
de auribus pondera lapillorum auro
ligata dependeant, ut brachia bo-
nerentur auro, ut ceruicem pre-
mant catene uel lapides, et pedi-
bus sanguinē calciamentis flam-
mulę rutilent. Quis usus in his,
que utilitas inuenitur, nisi sola in-
anis pompa & mens desiderio in-
fantili corrupta. Fol. 6. p. 2. Item
in Libro II. Certe omne pecca-
tum sine dēmonis operatione non
fit, que omnia opera diaboli, uel
eius pompas esse intelligimus. His
ergo malis se homo expediens has-
catenas post dorsum suum uelut in-
faciem projiciens inimici jam sim-
cera uoce pronunciat: *Credo in
deum patrem omnipotentem & re-
liqua.* De fide enim sicut in eodem
Symbolo continetur, pleniter ad fi-
dem quisque atque ad baptisma
peruenire desiderans instruendus est
pariter et docendus, ut breuitatem
Symboli in corde memoriter teneat,
quod cotidie dicat apud semeti-
psum, antequam dormiat, cum de
somno surrexerit, quod omnibus ho-
ris in mente babeat, similiter &
orationem dominicam, & signacu-
lum (crucis) quo se contra diabo-
lum munit. Fol. 11. In Lib. ad.
Competentes: *Symbolum* est com-
monitorium fidei & sancta confes-
sio, quae communiter ab omnibus
tenetur et discitur. Fol. eod. p.
2. in Libro Primo. *Cur exorciza-**

*tur, nisi ad consequendam gratiam
præparatur; per exorcismos enim
ueluti per ignem purgantur, quia
ignita sunt eloquia domini, ex qui-
bus sunt exorcismi composti.* Haec
in Codice de Niceta restant, qui-
bus addidissem e fol. 7. p. 2. Ex-
positionem Symboli, et e fol. 18.
Epilogum totius Opusculi oppor-
tunis monitis ad Clerum refertum,
nisi illud ex integro dignum cen-
serem, quod in aliquo Bibliotheca-
ce PP. Auctario lucem aliquando
adspiciat. Nunc ad Nicetam tan-
tisper respicere liceat. Dum enim
haec scripsisse, adlatum est mihi
Patavii Typis Seminarii nuper M-
DCCXCIX. excusum in 4. Opus-
culum inscriptum: *Explanatio
Symboli Beati Nicetae Aquilejen-
sis Episcopi Habita Ad Competen-
tes, manu, ut habet Praefatio ita-
lica, Em. Purpurati Steph. Bor-
giae, literatissimi literatorum homi-
num fautoris, e Codice M S. Chi-
siano membran. in 4°. Seculi XIV.*
descriptum. Gaudebam enim ve-
ro, memoriam sancti Praefulsi eo-
dem paene tempore cum a me,
tum alibi rursus excitari; non po-
teram tamen consentire in τὸ Α-
quilejensis, quod si Codex Chisianus
praefert, certo σφαλμα est,
scribendumque fuerat aut *Daciae*,
aut *Civitatis Romatiana cum Gen-
nadio*, aut *Romesiana cum Tabu-
la Peuting.* aut *Reuerbiāns τῆς Δα-
κιας* cum *Actione I. Conciliū Chal-
ced. T. IV. Concill. Labb. edit.*
Venet. col. 892. quam Civitatem
cum Aquileja conflare adgressum
Card. Baronium in *Notis Marty-
rolog. ad 22. Jun.* emendavere Pa-
pebro-

2047

C O D I C E S

2048

pebrochius in Ag. SS. T. IV. Jun.
in Differt. crit. ad eand. Diem.
p. 245. Pagius in Critica Annal.
T. II. ad an. CCOXCVI. p. 8. De
Rubeis in Monum. Eccl. Aquilej. c.
17. col. 152. Quesnellus in Not.
ad Leonis M. Epist. CXXIX. T.
II. p. 506. Quod si igitur Romatiana
Civitas non est Aquileja, li-
quet, non scripsisse Episcopum
Aquileensem, quae scripsit Romatianus.
Immo Aquileensem Seculo paene integro Romatiano po-
steriore literis aliquid consignatum reliquissime, nemo antiquorum
tradit. At vero Gennadius jam superius a me productus, et Aquileensi συγχρόνος c. 22. diserte
Romatiano tribuit Instrucionis Libellos sex pro Competentibus ad
Baptismum, sequente Honorio Augustod. L. II. c. 22. et Trithe-
mio n. 118. atque inter hos Quintum de Symbolo, quem eundem
esse, qui e Codice Chisiano productus lucem nuper adspexit Patavii,
eo minus ambigo, quod in eo mox sub ingressum Edit. Patav. p.
VII. eadem verba repetit Autor, quae supra e Libello ejus II. citavi: *His ergo malis se homo expediens has catenas post dorsum suum uelut in faciem projiciens inimici jam sincera (in Edit. symbolica) uoce pronuntiat: Credo in deum &c.* Perpendat haec Lector, et haud gravate mecum statuet, si de recudenda isthac *Explanacione Symboli*, sive separatim, seu in quodam Bibliothecae PP. Supplemento res fuerit, Nicetae Aquileensi substituendum fore *Dacicum*, aut *Romatignum*.

II. fol. 23. Excerpta Capita ex *Isidori L. III. Sententiar.* et ex *Libris de Vita Contemplativa Juliani Pomerio* tributus, qui tamen jam Sec. X. ut hic fit, *Prospéro* inscribebantur. Sunt vero Capita, quae agunt de Hominibus ecclesiasticis, primumque *Isidori de indignis Praepositis*, quod est in edit. *Breulii* c. 34. iniens: *Non sunt promovendi ad regimen &c.* et quanquam utriusque Scriptoris textus cum editis bene conveniat, in praedicto tamen *Cap. post verba: et ipse vitiis seruat*, Codex inserit sequentia, quae *Breulius* non habuit: *Qui se non dignum ad episcopatum existimat, locum eius, qui dignus est, non praesumat.* Nam tam *sancuum est sacerdotii nomen*, ut nulla uitiorum nota maculari se sinat. *Grauius enim condemnat, qui indignus suscipit, quod non meretur.* Contra vero πεσσωποταια illam inopinam in editis mox sequentem: *Heu me miserum — quid sequar, ignoro; Codex non adgnoscit, et, ut mihi quidem videtur, recte.*

III. fol. 53. p. 2. *Incipit pastoreale, qualis debeat esse pastor aeccliae.* Initium: *Diligenter inuestigauimus, & inuestigata cura re-scripsimus, qualis debeat esse pastor ecclie, quomodo ecclesiam sanctam regere debeat, quomodo semetipsum in bonis operibus exerceat, qualiter se considerare debeat, & cotidie pensare omnia studia cordis sui &c.* Hinc ad Episcoporum, Presbyterorum, Parochorum munia particularia descendit, adumbraturque sacrae ad-ministratio.

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 1370

2049

L I T U R G I C I .

2050

ministrionis ratio Seculo X. certe antiquior, ut vel ex admonitione liquet: *Vt abstineant se — ab idolorum contagiis, ut uota non soluant more paganorum &c.* Ad septentrionem pertinere Pastorale istud ex similibus conjicio: *Sacras scripturas legant & intellegant, ut secundum traditionem romane ecclesie possint instruere, — Missas secundum consuetudinem celebrare, sicut romana traditio nobis tradidit.* — *Episcopus unusquisque in ciuitate sua scolam constituat et sapientem doctorem, qui secundum traditionem romanorum possit instruere &c.* Regionem autem ipsam non elicio. Extrema sunt: *Si quis hoc de episcopis uel de sacerdotibus non custodierit, & extra banc constitutionem patrum uel fratrum, qui in presente sunt & manu confirmauerunt, ex eis aliquo se abstraxerit & contra statuta fratrum praesumpserit facere, sciat se excommunicandum a synodo publica.* Unde Edictum synodale esse liquet, a me nullibi, quod memini, lectum.

IV. fol. 63. Locus de utilitate et temporibus Jejunii, in quo memorabile: *Nonnulli propter bona opera ad electorum sortem preordinati, sed (propter) mala aliqua, quibus polluti de corporibus exierunt, post mortem seuere castigandi excipiuntur flammis ignis purgaturii, & uel usque ad diem iudicij longa huius examinatione ignis a uitiorum sorde mundantur, uel certe prius amicorum fidelium*

precibus, elimasynis, ieuniis, fletibus, & hostie salutaris oblationibus absoluti poenis & ipsi ad beatorum perueniunt requiem.

V. fol. 65. absque titulo et nomine Autoris: *Hinc etenim superna uoce ad moysen dicitur: Loquere ad aaron: Homo de semine tuo &c.* Est Caput XL. Regulae Pastorale Gregorii M.

VI. fol. 70. Catechesis de Oratione Dominica: *Pater noster qui es in celis. Interrogatio & responsio. In eadem oratione quot petitiones inueniuntur? Resp. septem. Int. Quæ est prima? Resp. Sanctificetur nomen tuum. Int. Hoc quod in capite dixisti: Pater noster qui es in celis quomodo intellegitur &c.* Responsio ad IV. Petitionem ita habet: *Hoc loco panis pro omnibus cybis accipitur, de quibus cotidie uiuere debemus. Preccamur etiam pro adsumptione corporis christi, petimusque denique, ut nobis seipsum tribuat, qui est panis uiuus.*

VII. fol. 72. *Incipit Constitutio Et Fides Niceni Concilii Subditis Capitulis Suis.* Id est Canonibus XX. et quidem interprete Dionysio Exiguo, prout una cum Praefatiuncula: *Facta est autem haec synodus apud nichiam bitbinie &c.* leguntur T. II. Collect. Concill. Labb. edit. Venet. col. 29. et 43. Textus infra Editorum perfectio nem est; adscribam tamen Δεκατιχον, quod inter Symbolum et Canones interceptum reperi:

Con-

Wien, Österreichische Nationalbibliothek (ÖNB), Cod. 1370

2051

C O D I C E S

2052

*Concilium sacrum uenerandi culmina iuris
 Condidit, & nobis congrua frena dedit.
 Ut bene fundatus iusto moderamine possit
 Intemerata gerens clericus ordo regi.
 Pontifices summi ueterum praecepta sequentes
 Planius haec monitis exposuere suis.
 Hinc fidei nostrae se pandit semita, & omnes
 Errorum damnant dogmata sancta vias.
 Quisque dei famulus fuerat, christique sacerdos,
 Hoc sale conditus dulcia mella fluit.*

VIII. fol. 81. p. 2. absque Titulo brevis Catechesis de Officio Missae, cuius initium: *Interrogatio. Ipsa missa a quo pontifice sumpsit initium? Resp. Ordo autem missæ uel orationum, quibus oblata deo sacrificia consecrantur, primo a sancto petro est institutus, cuius celebrationem uno eodemque modo uniuersus peragit orbis &c. Orationes statuuntur VII. e quibus Author ignotus Dominicae plurimum immoratur.*

IX. fol. 83. p. 2. *Incipit Sermo Ab Exordio Mundi Usque Ad Apostolorum Tempora Et Usque Nunc Boetii. Breviarium intellige Confessionis Fidei Boetiana, ut extat in Edit. Opp. Lugd. Batav. 1671. p. 289. 8. Init: Dominus omnipotens qui semper in aeternum sine aliqua mutabilitate aeternus permanet &c. Quaedam etiam de suo inspersit Breviator.*

X. fol. 89. *De Octo Uitiis Principalibus. Quorum Nomina Haec Sunt. Superbia, Guila, Fornicatio, Avaritia, Accidia, Trifititia, Coenodoxia. Breviter enumerantur subalterna eorum Vitia. Invidiae substituta est Trifititia, ipsa vero inter Avaritiae filias censetur.*

XI. fol. 90. *De ratione matrimoni. Id est de variis circa hoc Sacramentum Casibus Sententiae Utr. Testamenti, Hieronymi, Augustini, Eucherii, Synodi Hibernensem, Romanae, et Auriensis. Canonem Hibernensem in neutra Patricii dicta Synodo T. IV. Concill. supracit. lego. Sonat vero sic: In tribus XLmis anni, & in dominico & in IIII. feria & in VI. feria coniugales continere se debent. Item Nec illis diebus copulari, quamdiu grauata fuerit uxor, hoc est, a quo filius in utero eius motum fecerit usque ad partum. Item a partu per XXXIII. dies, si filius, si autem filia, per LXVI. Item nec illis in alio habitu copulare licet. Canon prave scriptus Auriliensis est Conc. Aurelianensis I. numero XVIII. ut Concill. T. V. col. 549.*

XII. fol. 99. litera quadra: Maximianus. Malchus. Martinianus. Dionisius. Jobannes. Seraphion Et Constantinus. Dein A&a sic dictorum Επτά Παιδῶν seu VII. Dormientium Ephesinorum, qui ad diem 27. Jul. coluntur. Ineunt: *In illo tempore regnabat decius imperator, descendit in ciuitate Con-*

2053

L I T U R G I C I .

2054

Constantina &c congregati sunt ante ipsum omnis multitudo ciuitatis &c. Produxere Bollandiani T. VI. Jul. ad h. d. Acta scripta ab Jac. Sarugensi, Greg. Turonensi, et e Graeco versa a Surio. Praeterea p. 385. meminere Latinorum aliquot a se in Codd. repertorum, sed nostra phrasi cum nullis penitus convenient.

XIII. fol. 107. p. 2. *Incipit Sermo De Confusione Diaboli Et Inferni. Narratio conficta ad imitationem spurii Evangelii Nicodemii occasione promta e C. ejus XX. ut habetur in Fabricii Codice Apocr. N. T. p. 279. ubi Diabolus e verbis Servatoris: Tristis est anima mea usque ad mortem, spem conceperat eum vincendi et in inferno concludendi. Itaque init: Audiens diabolus dominum dicentem: Tristis est anima mea usque ad mortem, sperauit se, quia mortem uel crucem pertimesceret, & cepit presumptus fieri. Currens abiit ad infernum et dixit ei. Paratus esto, para mihi locum munitionis, ubi recludamus eum, qui dicitur ibesus. &c. Multa deinceps conquestus de iis, quae Christus in corporibus et mentibus hominum mira patraverat, non potuit tamen Infernum in suam sententiam pertrahere. Et en Victorem claustra perfringentem, et animas Patrum in Paradisum inducentem, qui latronem jam ibi repertum ridicule interrogant: Nunquid hic ad furtum venisti facere?*

Denis Codd. Theol. V. II. P. III.

DCCCXXXII.

Codex membraneus lat. Sec. R. 335¹ XIV. Folior. 59. 12. bene scriptus et minio enotatus *Rituale* est, cuius contentorum Syllabus texam: Initia IV. *Evangeliorum tardius praescripta cum Colle^{da} super agros. Ritus Baptismi capite mutilus. Ordo ad visitandum infirmum cum administratione extremae Unctionis, fine mentione renum. Ordo ad sepulturam. Benedic^{tio} super amorem Johannis, contra venena, in qua pro subiecta rana, quod habet alter Codex hoc Vol. relatus, habetur subdola, et squalangus pro spalangus. Ordo consecrationis cereorum in festo Purificatae Virginis. Maior benedic^{tio} salis in die sancti Blasii Ep. cum Exorcismis Salis et Aquae. Benedic^{tio} ad mulieres iacentes in partu. Benedic^{tio} ad introinizandum mulieres post partum, nempe introducendas in Ecclesiam. Benedic^{tio} Cinerum, nempe in Capite Jejunii. Ordo in die Palmarum. Ordo in parascbeue. Visitacio sepulchri in nocte paschatis. Benedic^{tio} agni in die pascatis; ita et Lardi et cuiusvis carnis, casei, ovorum, panis, porri et caepae. Ordo in vigilia Pentecostes. Ad faciendum militem, cum traditione vexilli et ensis. Benedic^{tio} super uolentes peregrinari. Item super cruce signatos. Benedic^{tio} ad carrenarios, sive poenitentiam 40. dierum suscipientes, quae Quadragena, Carena, Carrena, Cariна audit, et illustratur in Glossar. Ducangii. Ordo absolutionis ex-*

S

com-